

Klokner, Tomáš (2017). *Korene modernej alimentácie. Alimentačný program v rímskom svete (1. až 3. storočie n. l.)* (208 s.; Towarzystwo Slowaków w Polsce). Krakow: Malokarpatské muzeum v Pezinku, ISBN 978-83-8111-019-8.

Lubor Kysučan

V mnohdy spíše žurnalistických obrazech antické historie je římská sociální politika povrchně redukována na známý slogan „chléb a hry“ a představována jako kontraproduktivní strategie, která přispěla ke korupci a současně sociální i ekonomické marginalizaci početných vrstev římské chudiny a takto i k hospodářskému zhroucení římské říše. Současně je v ní spatřován předobraz nefunkční sociální politiky soudobých států Západu, hrozící podobnými konci. Podobně jako všechny zjednodušující výklady dějin, zvláště zabřednou-li ještě do hledání laciných paralel, i takový pohled podává velmi zkreslený a nepřesný obraz antické historie. O to větší uznání si potom zaslouží práce, která nejen přináší detailní pohled na důležité historické téma, ale současně takto přispívá k vyvracení zavedených stereotypů. Právě tento přínos má nová monografie předního představitele nejmladší generace slovenských historiků starověku Tomáše Kloknera.

Tomáš Klokner se ve své práci zaměřil na téma, které je nejen v československém, středoevropském, ale lze říci i celoevropském kontextu jen velmi málo zpracováno. Přitom jde o téma inspirativní, jehož aktuálnost vynikne ještě o to více, že i naše doba se otázkami ideální sociální politiky intenzívně zabývá – tím spíše potom v kontextu nedávné ekonomické krize, rozevírajících se majetkových nůžek ve společnosti a rostoucí platební neschopnosti řady i bohatých zemí. Autor na tuto souvislost vhodně poukazuje hned v úvodu své práce. Podobně jako u řady jiných otázek, i v tomto případě se ukazuje,

že starověké dějiny nejsou jakousi uzavřenou exotickou epochou, ale jejich důkladné poznání může přispět i k hlubšímu porozumění vlastní současnosti. O dosud nepatrné míře zájmu o zkoumané téma svědčí fakt, že ve slovenštině – a nakolik je mi známo, ani v češtině – neexistuje adekvátní přesná terminologie k jeho popisu. Autor si ji ve svých odborných pracích byl nucen sám vytvořit – vysoce hodnotím, že jím navržená terminologie je věcná, výstižná a v žádném směru nepůsobí anachronicky.

Zpracované téma je předmětem dlouhodobého zájmu autora, jak o tom svědčí řada odborných i popularizačních přednášek, které na dané téma již přednesl, stejně jako úctyhodný soubor odborných studií. Recenzovaná monografie je založena na precizní historiografické metodologii. Autor vychází z mimořádně obsáhlého souboru primárních pramenů i relevantní domácí a především zahraniční sekundární literatury v několika světových jazycích i elektronických zdrojů. Zvláštní uznání si zaslouží komplexita použitých zdrojů i hloubka jejich analýzy založená na autorově solidní znalosti latiny a talentu pro práci s textově a interpretačně náročnými a ne vždy kompletními epigrafickými památkami. Autor se totiž neomezuje pouze na antické spisovatele, ale analyzuje i nápisy, mince a dokonce památky výtvarného umění (sochařství, architektura). Práce se vyznačuje ucelenou a konzistentní logickou strukturou. Po úvodním vymezení zkoumané problematiky, přiblížení aktuálního stavu bádání a cílů výzkumu a přehledu pramenů autor v obecnějších kapitolách nastiňuje sociální politiku římské říše a její širší historické souvislosti. Jádrem práce

tvoří kapitoly věnované analýze alimentačního programu a otázek s ním spojených včetně rozboru nejdůležitějších pramenů umožňujících jeho poznání. Autor se ve své práci neomezuje pouze na popis alimentačního programu, ale otevírá širokou diskusi týkající se jeho struktury, fungování a motivace. Na základě konfrontace různých teorií i vlastních objevů podává vlastní interpretaci problematiky. Právě touto schopností kritické diskuse a současně formulace vlastních řešení postavených na důkladné znalosti pramenů a solidní argumentaci posouvá dosavadní poznání v oblasti alimentačních fondů. Při četbě knihy zaujme autorův smysl pro detail odrážející se jak v pečlivé analýze jednotlivých pramenů (např. nápisy z Veleie a Ligures Baebiani), tak i řešením vysoce specializovaných otázek (výška příspěvků, věk a počet podporovaných dětí). Zvláštní pozornost věnuje vztahu státního alimentačního fondu a soukromých nadací. Autorova pečlivost se projevuje i ve formální a estetické stránce publikace. Monografie obsahuje bohatý poznámkový aparát, je psána živým a čtivým stylem a doplněna seznamem zkratk, obsáhlými přehledovými tabulkami vztahujícími se ke správě, řízení a fungování alimentačních fondů, mapkami a fotografiemi.

Metodologicky nanejvýš vhodné je zasazení římského alimentačního programu do širšího kontextu. Hned v úvodu konstatuje, že římský alimentační program měl určitou obdobu či vzor i v jiných starověkých státech, zejména v helénistickém Řecku a právě z těchto zdrojů – vzhledem k enormnímu vlivu helénistické

civilizace na celou římskou společnost, zvláště ve vrcholném období principátu v 1. pol. 2. stol. po Kr. – se tyto sociální ideje rozšířily do Říma, kde ovšem doznaly značných modifikací. Stejně vhodně si v závěru své práce všímá proměny filantropie v křesťanském kontextu. Vysoce oceňuji i autorovu hlubokou analýzu důvodů, které vedly ke zřizování státních i soukromých alimentačních fondů. Autor se nespokojuje pouze s tradičním výkladem, že šlo jen o důvody ryze vojenské směřující k zajištění dostatečného množství branných sil, ale diskutuje i teorie zdůrazňující úlohu alimentačních fondů pro podporu italského zemědělství. V rámci této diskuse podává precizní analýzu stavu italského zemědělství (s. 10–21).

Mimořádně inspirativní a podnětná diskuse věnovaná otázkám ekonomické politiky římské říše dokazuje, že antická společnost i její vládnoucí elity měly ekonomické myšlení, dokázaly plně identifikovat existující problémy i hledat kroky k jejich nápravě. Otázkou ovšem je, nakolik přijatá opatření byla účinná. Ukazuje se, že v mnoha případech byla antická společnost vůči rostoucím ekonomickým problémům – podobně jako dnešní globální ekonomika, byť vládnoucí daleko větší sumou ekonomických znalostí – stejně bezmocná. Nicméně na druhé straně právě alimentační programy ukazují, že římská společnost vrcholného principátu se snažila promyšleným způsobem své problémy řešit. Monografie Tomáše Kloknera je příkladem zdařilé analýzy těchto snah a jak svou důkladností, tak inovativním přístupem si zaslouží pozornost odborné veřejnosti.

doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D. / lubor.kysucan@osu.cz

Department of Latin Language and Culture
University of Ostrava, Faculty of Arts
Reální 5, 701 03 Ostrava, Czech Republic